

KARIYES INTENSIVLIGI VA TARQALISHI NATIJALARI

A. X. Jumayev

Buxoro davlat tibbiyot instituti

Annotatsiya: *Insonning qarishi, xuddi boshqa organizmlarning qarishi kabi, bir biologik jarayondir - tananing qismlari va sistemasining asta - sekin degradatsiyasi va ushbu jarayon natijasida masalan, aqliy qobiliyatning yo'qolishi yaqqol misol bo'la oladi. Layoqatning yo'qolishi shaxs uchun muxima ahamiyatli bo'lib xisoblanadi. Bundan tashqari psixologik, sotsial iqtisodiy axvoli ham muxim rol o'ynaydi.*

Kalit so'zlar: *kariyes, qarilik Yoshi, KPO indeksi.*

Kirish. Qarilik va keksalik yoshidagi insonlar tibbiy yordamga, shu qatorda stomatologik yordamga ham tez-tez muhtoj bo'lib turadi. Stomatologga o'z vaqtida murojaat qilmaslik, KPO indeksining o'zgarishiga va buning oqibatida qisman yoki to'liq tishsizlikga sabab bo'lishi mumkin. Xalqaro gerontologlar assotsiatsiyasi ta'rifiga ko'ra, erta qarishning oldini olish va aholining funksional va ijtimoiy faolligini uzoq muddatli saqlash tibbiyot fanining ustuvor yo'nalishi hisoblanadi [4-16].

Tishlarning to'liq yo'qotilishi butun tish jag' sistemasida morfo-funksional o'zgarishlariga va chaynov samaradorligini keskin pasayishiga olib keladi. Kexsa yoshdagi bemorlarda tibbiy-ijtimoiy va somatik statusi ko'rsatkichlari stomatologik statusi ko'rsatkichlari bilan o'zaro uzviy bog'liqdir. Insonning chaynash va ovqatlanishida og'iz bo'shlig'i xolati qanchalik ahamiyatga ega bo'lsa, insonning umumiy sog'ligiga hamda, hayot sifatiga ham shunchalik ahamiyatga ega [23-310]

Bemorlarning yoshi kattalashgan sari ularga ortopedik davo o'tkazish qiyinlashadi, hamda davolanuvchining ortopedik konstruksiyaga ko'nikish vaqti uzoqroq davom etadi. Ortopedik yechiladigan protezlarga o'rganish darajasi davolanuvchi tana butunligi holatiga, yoshiga, yondosh kasalliklarning bor yo'qligiga, asab tizimi faoliyatiga, va psixologik holatiga bog'liq [2-7].

Kexsa yoshdagi bemorlarning og'iz bo'shlig'i stomatologik holati uning turmush darajasi aholining ushbu yosh toifasini ijtimoiy qo'llab-quvvatlashi, turmush tarzi va umumiy sog'lig'ining ko'rsatkichidir. Ushbu yoshdagi bemorlarga stomatologik yordam ko'rsatish davrida nafaqat bemorning yoshini, balki uning ijtimoiy, psixologik va jismoniy holatini ham hisobga olish kerak [3-9].

Tishlarning qarishining tashqi belgisi emal rangining o'zgarishi va yoriqlar paydo bo'lishidir. Tishlarning shakli ishqalanish tufayli o'zgaradi, oluklarning yo'qolishi emal sirtini yanada silliq qiladi [12].

Hayot sifati, (Oral Health-Related Quality Of Life, OHRQoL) bu ko'p o'lchovli konsepsiyadir, ya'ni og'iz bo'shlig'i salomatligi yoki stomatologik kasalliklarining hayotiy faoliyati va inson hayotining umumiy sifatiga ta'sir etuvchi ko'p o'lchovli tushunchadir [23-29].

Kexsa odamlarda og'iz bo'shlig'i salomatligi klinik ko'rsatkichlar va hayot sifati o'rtasidagi bog'liqlik to'liq o'rganilmagan. Bir qator mualliflarning fikriga ko'ra, OHRQoL stomatologga muntazam tashriflar ijtimoiy-iqtisodiy holati bilan bog'liq [9-21].

Ko'p sonli sog'lom tishlarning mavjudligi va tish qatorlarida nuqsonlarning yo'qligi tishlash OHRQoL ga eng oqilona ta'sir ko'rsatadi, aksincha chirigan tishlarning mavjudligi, tish qatorlarida nuqsonlarning bo'lishi hayot sifatiga ta'siri aks ta'sir qiladi [21-32].

Tekshiruv maqsadi. Buxoro viloyatida yashovchi turli ijtimoiy guruhlarga kiruvchi kekxa va qari yoshdagi bemorlar tish kariesining intensivligi va paradont to'qimasining kasalliklarning intensivligining holatining darajasi aniqlash

Tekshiruv materiallari va usullari. Ushbu tadqiqot qisman va to'liq tishsizligi bo'lgan ortopedik reabilitatsiyaga muhtoj bemorlarni o'z ichiga olgan. Biroq, paradont kasalligining intensivligini faqat qisman tishsizligi bo'lgan bemorlarda baholash mumkin edi, shuning uchun biz tadqiqotimizda to'liq tishsizligi bo'lgan kekxa yoshdagi bemorlarni hisobga olmadik (1-jadval).

Paradont kasallikning intensivligini baholash uchun biz tadqiqotimizda CPI indeksidan foydalandik. Shuni aytib o'tish kerakki biz tadqiqotimizda sog'lom to'qimani inobatga olmadik.

1-jadval Qisman tishsizligi bo'lgan tadqiqotdagi bemorlarning guruxlarga bo'linishi.(%)

Qisman tishsizligi bo'lgan tadqiqotdagi bemorlarning guruxlarga bo'linishi.(%)

Tadqiqot guruhlari	Erkaklar %		Ayollar %		jami %	
1-guruh Buxoro muruvvat nogironligi bo'lgan shaxslar uchun ayollar uyi	19	55,8%	15	44,1%	34	36,1%
2-guruh Qarindoshlar qaramog'ida yashovchi bemorlar	17	47,2%	19	52,7%	36	38,2%
3-guruh Yolg'iz yashovchi bemorlar	11	45,8%	13	54,1%	24	25,5%

Olingan natijalar. Ma'lumotlarni yig'ish bosqichida klinik tekshiruv o'tkazilayotganda, bemorlarda tish karieslari tarqalishi yuqori ko'rsatkichlari qayd etildi. Shu munosabat bilan, faqat intensivlikni baholashga qaror qilindi. Tadqiqotimizda tish kariesining intensivligini baholashda miqdoriy baholashni ifodalovchi KPO indeksidan foydalanildi. Tekshirilgan bemorlarda kariyes intensivligining ko'rsatkichlari. O'rtasida tish karies intensivligini batafsil o'rganish uchun tadqiqotga kiritilgan bemorlar har birida tahlil qilindi o'zaro guruhlari va guruhlari.

1-guruhdagi bemorlarda KPU indeksining miqdoriy ko'rsatkichlarining tahlili

1-jadval

	Indeks qiymati			
	K	P	O	KPOt
Erkaklar	2,89±0,61	2,92±0,46	19,01±0,97	24,83±1,01
Ayollar	2,94±0,51	2,89±1,03	18,54±0,98	25,61±1,08
Ishonchlilik natijalardagi farqlar	t=0,6 P<93,53%	t=1,2 P<94,8%	t=0,1 P<94,8%	t=0,6 P<95,5%

Buning uchun har bir guruhda qiymat aniqlandi karioz lezyonlarning klinik belgilari (karioz, to'ldirilgan va chiqarilgan tishlar). Ma'lumotlar 1-4 jadvallarda va 1-4-rasmlarda keltirilgan. Uchun guruh ichidagi kariyelli lezyonlarning intensivligi ko'rsatkichlarini baholash bemorlar jinsiga qarab ajratilgan. 1-guruhdagi bemorlarda kariyoz jarayonining intensivligi ko'rsatkichlari 1-jadval va 1-rasmda keltirilgan.

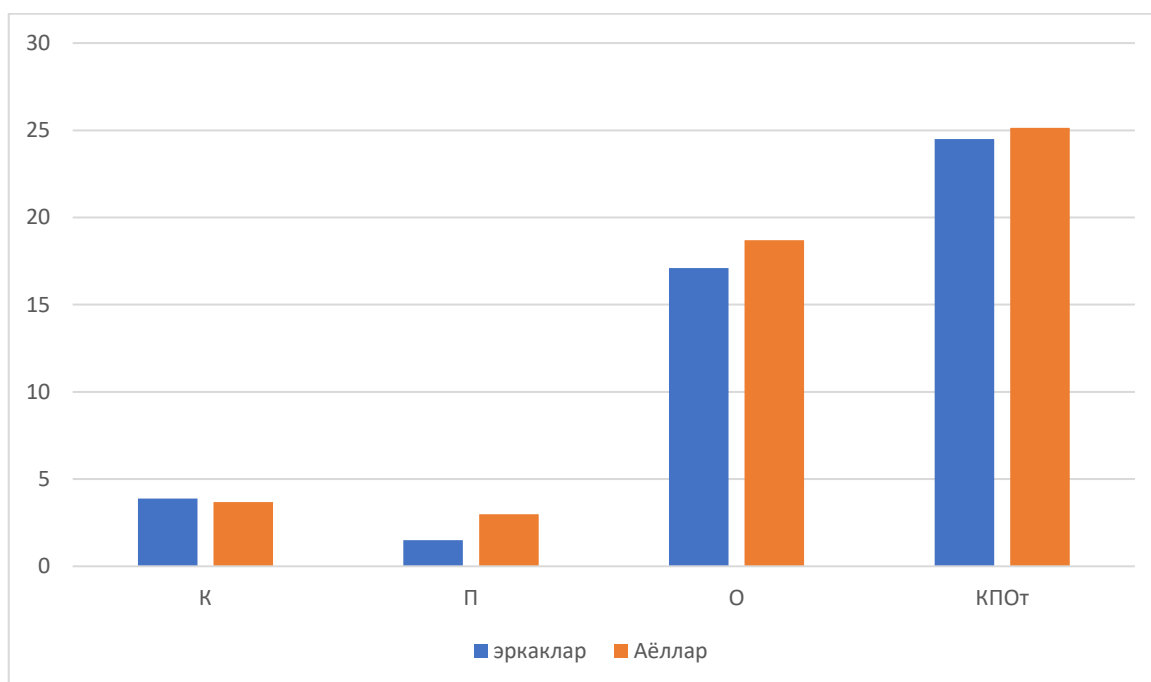
1-guruh, erkaklarda K indeksining o'rtacha qiymati 2,89 ± 0,61, ayollarda 2,94±0,51. Ayollarda to'ldirilgan tishlarning o'rtacha soni 1-guruh bu guruhdagi erkaklarnikiga qaraganda bir oz yuqori

($3,93 \pm 0,64$ ga nisbatan). $2,92 \pm 0,46$). Barcha komponentlar orasida eng yuqori miqdoriy ko'rsatkichlar Y indeksi qiymatlarini taqqoslashda KPU indeksi qayd etildi: $18,9 \pm 1,24$ va Erkaklar va ayollarda mos ravishda $19,05 \pm 1,34$. 1-guruhdagi CPOt ko'rsatkichlarini taqqoslaganda, erkaklar uchun ham ($25,47 \pm 0,75$), ayollar uchun esa ($26,12 \pm 0,83$) juda yuqori intensivlik qayd etilgan kariyesli lezyon. Qabul qilingan barcha qiymatlar etarliyaqin, ammo statistik ishlov berish bu ko'rsatkichlar emasligini ko'rsatdi o'rtasida sezilarli farqlar mavjud ($t < 2$). 2-guruhdagi bemorlarda kariyoz jarayonining intensivligi ko'rsatkichlari 2-jadval va 2-rasmda keltirilgan.

2-jadval 2-guruhdagi bemorlarda KPU indeksining miqdoriy ko'rsatkichlari.

	Indeks qiymati			
	K	P	O	KPOt
Erkaklar	$3,89 \pm 0,52$	$1,49 \pm 0,48$	$17,1 \pm 0,42$	$24,49 \pm 1,64$
Ayollar	$3,68 \pm 0,7$	$2,98 \pm 0,58$	$18,7 \pm 1,27$	$25,14 \pm 0,58$
Ishonchlilik natijalardagi farqlar	$t=0,6$ $R < 95,5\%$	$t=0,8$ $R < 95,5\%$	$t=0,6$ $R < 95,5\%$	$t=0,5$ $R < 95,5\%$

Bemorlarda karies bilan kasallanganlik ko'rsatkichlarini qiyoslanganda 1-guruhdagi erkaklarda K indeksining o'rtacha qiymati $3,89 \pm 0,52$, ayollarda mos ravishda $3,68 \pm 0,7$ tashkil etdi. Plombalangan tishlarning o'rtacha ko'rsatkichlar1 – guruh ayollarda $2,98 \pm 0,58$ ni, erkaklarda esa bu ko'rsatkich $1,49 \pm 0,48$ ni tashkil etdi.

2-rasm. 1-guruh Bemorlarda KPU indeksining miqdoriy ko'rsatkichlarining namoyon bo'lishi.

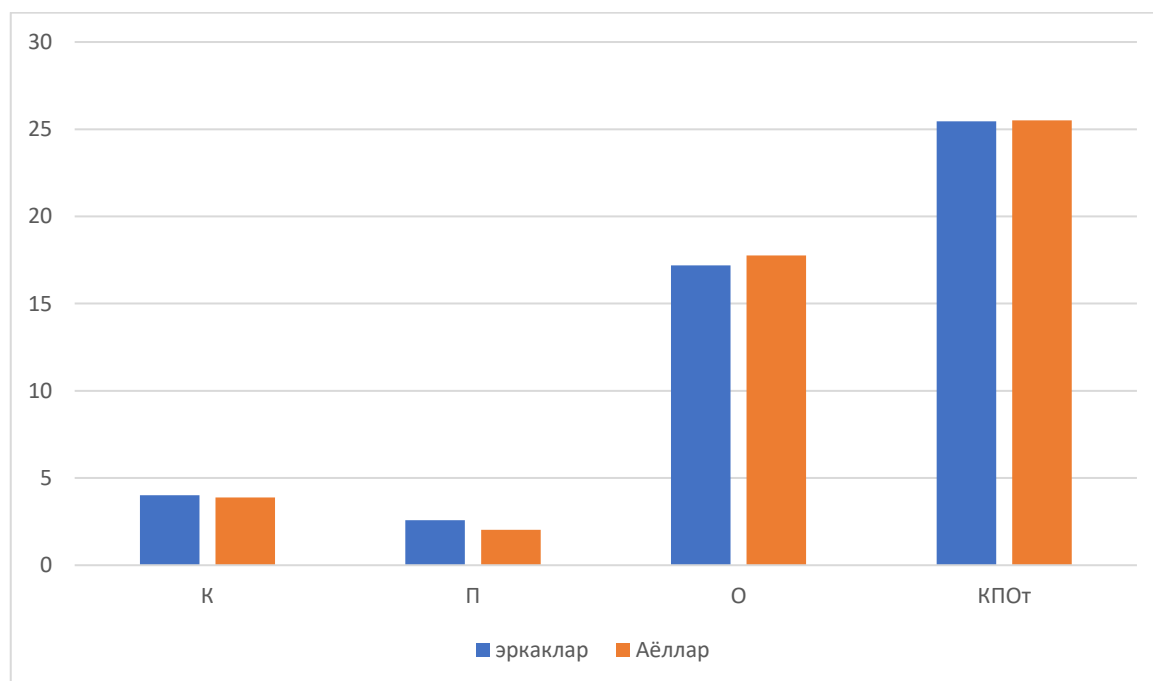
KPO ko'rsatkichlari orasida eng yuqori ko'rsatkich O indeksi bo'lib, Ayollarda $18,7 \pm 1,27$, erkaklarda esa ($17,1 \pm 0,42$) ni tashkil etdi. 2-guruhda olib tashlanganlar sonidan bir oz ko'proq erkaklarda tishlar 1- guruh bemorlarida KPO indeksini qiyosiy taqqoslanganda erkaklarda ham ($24,49 \pm 1,64$) ayollarda ham ($25,14 \pm 0,58$) yuqori intensivlik aniqlandi. Olingan barcha qiymatlar bir-biriga juda yaqin, biroq statistik ishlov shuni ko'rsatdiki, ushbu ko'rsatkichlar o'zaro ishonchlilik farqga ega emasligini ko'rsatdi ($t < 2$).

2-guruhdagi bemorlarda KPU indeksining miqdoriy ko'rsatkichlari.

	Indeks qiymati			
	K	P	O	KPOt
Erkaklar	4,01±0,51	2,59±0,48	17,19±0,42	25,45±0,98
Ayollar	3,88±0,7	2,03±0,58	17,76±1,27	25,51±0,78
Ishonchlilik natijalardagi farqlar	t=0,6 R<95,5%	t=0,8 R<95,5%	t=0,6 R<95,5%	t=0,5 R<95,5%

2-guruhda K indeksining o‘rtacha qiymati mos ravishda erkaklarda 4,01±0,51 ayollarda esa 3,88±0,7 ni tashkil etdi. P indeksining miqdoriy ko‘rsatkichlari juda yaqin qiymatlarga ega bo‘ldi, erkaklarda 2,59±0,48 ayollarda 2,03±0,58. Olingan tishlar o‘rtacha ko‘rsatkichlari (17,76±1,27) erkaklarga (17,19±0,42) nisba biroz yuqori bo‘ldi. 2- guruh KPOt ning o‘rtacha ko‘rsatkichi erkaklarda 25,45±0,98, ayollarda 25,51±0,78 ni tashkil etdi.

Olingan barcha qiymatlar bir-biriga juda yaqin, biroq statistik ishlov shuni ko‘rsatdiki, ushbu ko‘rsatkichlar o‘zaro ishonchlilik farqga ega emasligini ko‘rsatdi ($t < 2$).

3-rasm. 2-guruh Bemorlarda KPU indeksining miqdoriy ko'rsatkichlarining namoyon bo'lishi

Ikki guruhdagi bemorlarda CPI indeksining miqdoriy ko‘rsatkichlarining zo‘ravonligini taqqoslash to‘g‘risidagi ma‘lumotlar 9-jadval va 16-rasmda keltirilgan. Ular ko‘rsatadi, deb qadriyatlar K indeks bemorlar guruhlar 1 va 2 qilindi deyarli bir xil (3.39 da 0.38 va 3.93 da 0.47, mos ravishda) va oshgan kishilar qadriyatlar bemorlar guruhi 3 (2.73 da 0.44). Biroq, olingan ko‘rsatkichlar statistik ishonchlilikka yega yemas ($t < 2$, $P < 95,5\%$).

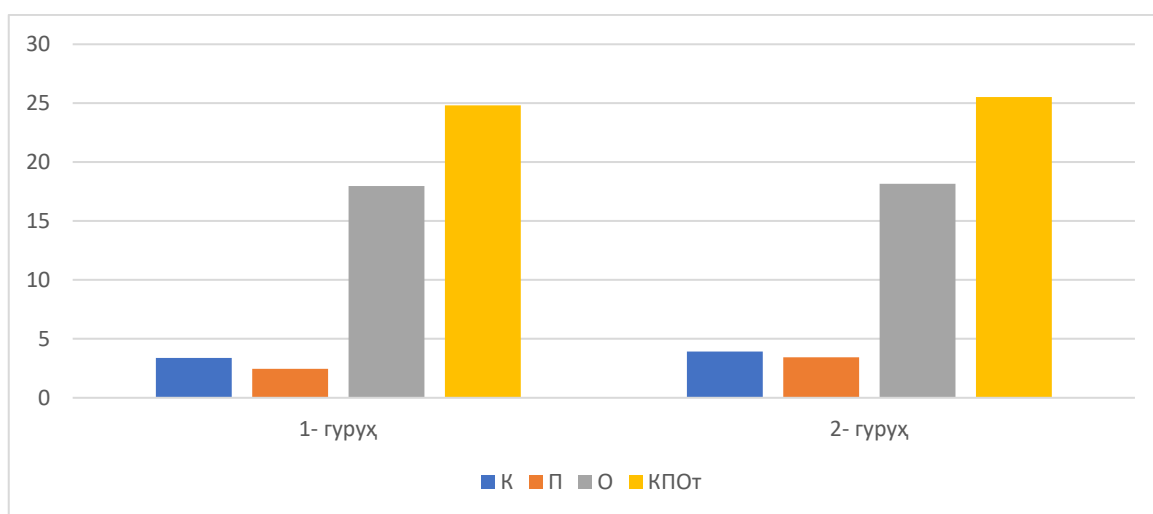
Ikkala guruh bemorlarda plombalangan tishlar soni ko‘rsatkichini taqqoslaganda 1- guruhda 2.45 2-guruhda 2.43ni tashkil etganini ko‘rish mumkin. Ushbu natijalardan ko‘rinib turibdiki 2- guruhda o‘rtacha qiymat miqdori sezilarli darajada yuqori. Olingan tishlar sonini o‘rtacha qiymat miqdorini ham taxlil qilganimizda 1- guruhda 17,98±0,9ga teng bo‘ldi 2- guruhda esa 18,16±1,09 ushbu qiymatni sezilarli darajada oshganini ko‘rish mumkin.

Ikkala guruhdagi bemorlarda KPO indeksining miqdoriy ko'rsatkichlari.

KPU indeksi	1-Guruh	2-Guruh	Natijalar farqi ishonchliligi
-------------	---------	---------	-------------------------------

ahamiyati			t (Styudenta kriteriysi)	R (%) (ehtimoliy aniqlilik taxlili)
K	2,91±0,51	3,94±0,27	0,9	<95,5%
P	2,90±0,3	2,31±0,4	0	<95,5%
O	18,77±0,7	17,47±1,07	0,6	<95,5%
KPOt	25,22±0,46	25,48 ±0,64	0,4	<95,5%

Xuddi shunday KPOt indeksi natijalarini o'rtacha ko'rsatkichlarini miqdoriy ko'rsatkichlarida ham sezilarli farqni ko'rishimiz mumkin. Ushbu qiymat 1- guruhda $24,81 \pm 0,56$ ni tashkil etdi. 2- guruhda $25,51 \pm 0,64$ ko'rinib turibdiki miqdoriy ko'rsatkichlar orasidagi ishonchlilik farqi aniqlangana KPU qiymatlarini taqqoslaganda, 2-guruh bemorlarida KPO indeksining umumiy qiymatidan sezilarli darajada oshib ketishi ishonchlilik yuqoriligini ko'rsatadi.

4-rasm. Ikkala guruhdagi bemorlarda KPO indeksining miqdoriy ko'rsatkichlarining ko'rinishi.

Xulosalar. Keksa yoshdagi bemorlarda olinadigan tish protezlarga moslashishning o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash davrida ularning yashash sharoitlari, turmush tarzi va atrof-muhit olinadigan protezlarga moslashish jarayonining davomiyligiga ta'sir qilishini ko'rsatdi.

Olingan natijalarga asoslanib aytish mumkinki, taklif etilgan individual qoshiqning modifikatsiyalangan usuli orqali qolip olish, standart usulda qolip olishdan ko'ra nisbatan foydaliroqdir, va stomatologik bemor hayot sifatini ko'tarishi bilan bir vaqtda, bemorlarni olinadigan tish protezlariga ko'nikishini tezlashtiradi. Shu bilan birga ahamiyati kam bo'lmagan protez korreksiyasiga qayta murojaatlar sonini ham kamaytiradi. Sababi ushbu bemorlar stomatologiya qatnovining o'zi bir muammodir.

Adabiyotlar:

1. Алимова, Н. (2021). Влияние аденоида на физическое развитие и иммунную систему детей. Общество и инновации, 2(2/S), 391-398.
2. Алимова, Н. П. (2020). Антропометрическое исследование лицевого индекса студентов-медиков. Молодые ученые-медицине.
3. Алимова, Н. П. (2021). Оценка Состояние Детей С Гипертрофий Аденоидов В Период Карантина. Barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali, 1(6), 774-785.

4. Алимова, Н. П. (2022). Анализ Антропометрических Параметров Лицевой Области И Физического Развития Детей С Гипертрофией Аденоидов До И После Аденоэктомии. *Central Asian Journal of Medical and Natural Science*, 3(3), 132-137.
5. Алимова, Н. П. (2023). Морфометрических изменения челюстно-лицевой области детей с гипертрофией аденоидами. *O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali*, 2(17), 166-177.
6. Алимова, Н. П., & Асадова, Н. Х. (2020). Изучение анатомии через проблемно обучение среди студентов медиков. In Сборник материалов международной учебной онлайн конференции “Современное состояние медицинского образования: проблемы и перспективы (pp. 138-139).
7. Алимова, н. П., & асадова, н. Х. (2022). Method for determining the size of hypertrophied pharyngeal tonsils using ultrasound diagnostics. *Журнал биомедицины и практики*, 7(3).
8. Алимова, Н. П., & Тешаев, Ш. Ж. (2023). Антропометрических результаты челюстнолицевой области детей с гипертрофией аденоидами. *O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali*, 2(17), 154-165.
9. Алимова, Н. П., Ильясов, А. С., & Камалова, Ш. М. (2022). Показатели Антропометрических Показателей Физического Развития Детей I Периода Детства Бухарской Области. *Research Journal of Trauma and Disability Studies*, 1(9), 193–201.
10. Алимова, Н. П., Хасанова, Д. А., Камалова, Ш. М., & Асадова, Н. Х. (2020). Modern phytoreparations in complex treatment of lympharyngeal ring pathology in children. *Новый день в медицине*, (4), 484-485.
11. Жумаев, А. Х. (2021). Method for assessing the state of the oral mucosa in dental defects. *Узбекский медицинский журнал*, 2(2). *Journal of Science in Medicine and Life Volume: 1 Issue: 2 Year: 2023*
12. Жумаев, А. Х. (2021). Microbiological study of the oral cavity for prosthetics of defects of dentition. *Узбекский медицинский журнал*, 2(2). 13. Жумаев, А. Х. (2021). Гигиенические Условия Протеза У Пациентов Старческого Возраста. *Barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali*, 1(6), 806-815.
13. Жумаев, А. Х. (2021). Микробиологическое исследование полости рта для протезирования дефектов зубных зубов. *Узбекский медицинский журнал*, 2(2).
14. Жумаев, А. Х. (2021). Особенности Стоматологического Статуса Пациентов Старших Возрастных Групп. *Barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali*, 1(6), 853-865.
15. Жумаев, А. Х., & Саидов, А. А. (2022). Оценка Индекса Гигиены Полости Рта У Пациентов С Частичной Адентией У Старших Возрастных Групп Г Бухары. *Central Asian Journal of Medical and Natural Science*, 3(3), 138-143.
16. Жумаев, А. Х., & Саидов, А. А. (2022). Оценка качества жизни при ортопедическом лечение пациентов с заболеваниями слизистой оболочки ротовой полости. *O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnaLI*, 1(8), 704-710.
17. Жумаев, а. Х., & саидов, а. А. (2022). Сравнительная оценка адентии зубных рядов верхних и нижней челюстей у пожилого населения. Т [a_xw [i [s us s_s^[ùe yfcs^, 358.
18. Хамидович, Ж. А., & Ахадович, С. А. (2022). Сравнительный Анализ Качества Жизни. При Ортопедическом Лечение Пациентов С Заболеваниями Ротовой Полости. *Miasto Przyszłości*, 24, 185–189.

19. A.N. Akbarov, A. Jumayev. (2020). Hygienic condition of prostheses in patients with partially removable dental prostheses. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt / Egyptology*, 17(6), 14351-14357.
20. Akbarov, A. N., & Jumaev, A. K. (2019). The choice of materials depending on the topography of partial dentition defects. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 9(12), 46-49.
21. Alimova N. P. Anthropometric parameters of the head and maxillofacial region in children with adenoids // *International Engineering Journal for Research & Development*. – 2020. – T. 5. – №. ISCCPCD. – C. 2-2.
22. Alimova N.P. Anthropometric Parameters and Facial Analysis in Adolescents// *International Research Development and Scientific Excellence in Academic Life /2021/85-86*
23. Alimova N.P., Asadova N.Kh. Method for determining the size of hypertrophied pharyngeal tonsils using ultrasound diagnostics// *Journal of Biomedicine and Practice – Samarkand*, 2022. –T7 – №3. P. 237-242.
24. Alimova, N. P. (2021). Comparative characteristics of anthropometric parameters of 5-6-yearold children in urban and rural Areas of Bukhara. In *International scientific-online conference on Innovation in the modern education system” Washungton, USA* (pp. 296-268).
25. Alimova, N. P. (2021). Comparative characteristics of the anthropometric parameters of the head and maxillofacial region in children with adenoids. *Новый день в медицине*, (1), 203- 208.
26. Alimova, N. P. New day medicine. New day in medicine Учредители: Бухарский государственный медицинский институт, ООО" Новый день в медицине", (2), 280-282. *Journal of Science in Medicine and Life Volume: 1 Issue: 2 Year: 2023*
27. Alimova, n. P., Ilyasov, a. S., & kamalova, s. M. (2022). Indicators of anthropometric indicators of physical development of children i childhood period of bukhara region. *Research journal of trauma and disability studies*, 1(9), 41-48.
28. Hamidovich, J. A., & Ahadovich, S. A. (2022). Assessment of Quality of Life During Orthopedic Treatment of Patients with Diseases of the Mucosa of the Oral Cavity. *Texas Journal of Medical Science*, 8, 96-100.
29. Ilyasov, A. S., & Alimova, N. P. (2022). Anthropometric indicators of physical development of boys and girls in bukhara region. *British Medical Journal*, 2(4).
30. Jumaev, A. A., & Eshpulatov, A. (2023). Analysis of caries intensity in an elderly people in bukhara. *Conferencea*, 42-44.
31. Jumayev, A. H. (2023). Keksa bemorlarda olinadigan protezlarga moslashishi. *O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali*, 2(17), 178-188.
32. Jumayev, A. K., & Eshpolatov, A. (2023). Adaptation to prosthetics that can be obtained in older patients. *Open Access Repository*, 4(3), 1199-1210.
33. Khamidovich, J. A., & Akhadovich, S. A. (2022). Сравнительная оценка адентии зубных рядов верхних и нижней челюстей у пожилого населения. *Journal of biomedicine and practice*, 7(3).
34. Pulatovna, A. N., Muzaffarovn, K. S., & Radjabovich, B. R. (2023). Results of anthropometric studies of the maxillofacial region of children with hypertrophy of the adenoids. *Open Access Repository*, 4(3), 1183-1194.

35. Gafforov, S. A., & Durdiev, Z. I. (2020). Violation of the formation of bone organs of the dentition system in children with respiratory system pathologies. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 10(4), 325-333.
36. Amrulloevich, G. S., & Ismatovich, D. J. (2020). Morphometric features of the formation of organs of the bones of the dentition in children with chronic pathologies of the respiratory system. *Journal of critical reviews*, 7(18), 892-899.
37. Durdiev, J. I. (2021). Influence of the quality of life on the formation of the upper jaw in children with pathologies of the respiratory system. *world medicine journal. Poland*, 182-186.
38. Durdiev, J. I., & Gaffarov, S. A. (2020). Influence of the quality of life on the formation of the upper jaw in children with respiratory system pathologies. *International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology [IJERT] August*, 19-23.
39. Gafforov Sunnatullo Amrulloevich, Durdiev Jonibek Ismatovich. (2020). CLINICAL AND MORPHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE ORGANS OF THE DENTITION IN CHILDREN WITH DISORDERS OF THE UPPER RESPIRATORY SYSTEM. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt / Egyptology*, 17(6), 14324-14342. Retrieved from <https://archives.palarch.nl/index.php/jae/article/view/4190>
40. Ismatovich, D. J. (2023). Anthropometric Examination of Frontal Dental Dysocclusion in Children. *Research Journal of Trauma and Disability Studies*, 2(10), 34–40. Retrieved from <http://journals.academiczone.net/index.php/rjtds/article/view/1331>
41. Ismatovich, D. J. (2023). Morphometric Characteristics of Deep Bite in Children with Chronic Diseases of the Upper Respiratory Tract. *Research Journal of Trauma and Disability Studies*, 2(10), 27–33. Retrieved from <http://journals.academiczone.net/index.php/rjtds/article/view/1330>
42. Modified Diagnostic Methods For The Treatment Of Children With Narrowing Of The Upper Jaw And Impaired Nasal Breathing. (2023). *Journal of Pharmaceutical Negative Results*, 3700-3707. <https://doi.org/10.47750/pnr.2023.14.03.463>
43. Ismatovich, D. J. (2021, October). The effect of quality of life on the formation of the dental system in children with pathology of the respiratory system. In " *ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM* (pp. 122-125).
44. F.I.Ibragimov, S. A. . (2021). Medical and Psychological Approach in the Early Diagnosis and Treatment of Cutaneous Bite in Children. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 16137–16142. Retrieved from <https://annalsofrscb.ro/index.php/journal/article/view/5355>
45. Shukhratovna, A. S., & Ahadovich, S. A. (2023). Assessment of the Violation of the Psycho-Emotional State and Quality of Life of Patients with Malocclusion in the Process of Orthopedic Treatment. *International Journal of Pediatrics and Genetics*, 1(3), 13–18. Retrieved from <https://medicaljournals.eu/index.php/IJPG/article/view/49>
46. Shukhratovna, A. S., & Ahadovich, S. A. (2023). Algorithm for Early Detection and Treatment of Malocclusion in Children. *International Journal of Integrative and Modern Medicine*, 1(2), 22–29. Retrieved from <https://medicaljournals.eu/index.php/IJIMM/article/view/41>
47. Shukhratovna, A. S. . (2023). Comprehensive Assessment of Psycho-Emotional Disorders and Quality of Life of Patients with Dentition Defects in the Process of Orthopedic Rehabilitation. *Research Journal of Trauma and Disability Studies*, 2(10), 21–26. Retrieved from <http://journals.academiczone.net/index.php/rjtds/article/view/1329>

48. Shuxratovna, A. S., & Ahadovich, S. A. (2023). Ortopedik Reabilitatsiya Jarayonida Tish Qatorlari Nuqsonlari Bo'lgan Bemorlarning Psixo-Emotsional Buzilishlari Va Hayot Sifatini Kompleks Baholash. *Journal of Science in Medicine and Life*, 1(2), 54–57. Retrieved from <https://journals.proindex.uz/index.php/JSML/article/view/98>
49. Shukhratovna, A. S. (2023). Assessment of The Psychological Status of Patients with Dental Anomalies. *Journal of Creativity in Art and Design*, 1(1), 38–44. Retrieved from <https://journals.proindex.uz/index.php/JCAD/article/view/74>
50. Shukhratovna, A. S. (2023). EFFECTIVENESS OF TREATMENT OF MALOCCLUSION IN CHILDREN. *International Journal of Cognitive Neuroscience and Psychology*, 1(1), 30–34. Retrieved from <https://medicaljournals.eu/index.php/IJCNP/article/view/19>